

Bøtøs historie

Bøtø har formentlig henligget ubebygget indtil begyndelsen af 1500-tallet, og øen på Falsters sydøstkyst har tilhørt Kronen og har formentlig været anvendt til græsning.

På initiativ af Christian den Anden kom en gruppe hollændere i 1516 til Danmark, fordi man havde brug for dem til kvægavl og mejeribrug, som de var særligt kendte for. De blev placeret på Amager og på Sprogø i Storebælt, men efter få år flyttede 13 hollandske familier fra Sprogø videre til Bøtø.

I 1552 gav Christian III dem fæstebrev på øen, og i 1575 fæstede de af Frederik II yderligere et stykke af overdrevet ved Bøtø, som havde tilhørt bønderne i Gedesby. På det tidspunkt var der 11 hollandske bønder på Bøtø: Hans Rebslager, Jacob Cornelisøn, Didrik Koel (Didrik Janson Kool død 1606), Jep Reersøn, Tønnes Reersøn, Niels Friis, Hans Friis, Peter Reersøn, Hermand Oldebrandsøn, Adrian Hansen og Tønnes Hansen.

Udsnit af Mercators kort fra 1648 "Lalandiæ et Falstriæ Accurato Descripto"
Bøtø (Bijtte Insulæ) ligger helt omgivet af vand ud for Falsters østkyst

De var alle døde, da deres efterkommere i 1610 på ny fæstede Bøtø af Dronning Sofie (Frederik II's dronning) for 600 rigsdaler. Desuden skulle de betale 30 Rigsdaler hver, når gården overgik til en anden fæster, ligesom de skulle betale landgilde og øvrige afgifter. Dronning Sofie havde fået Falster som livgeding, og opholdt sig på Nykøbing Slot i årene 1588-1631. I 1610 nævnes 10 fæstebønder på Bøtø: Didrik Mortensen, Cornelius Lambertsen, Hans Adriansen,

Cornelius Friis, Peder Tønnesen, Daniel Tønnesen, Didrik Corneliusen, Johan Lambertsen, Hubert Volgersen og Hubert Tønnesen.

Under krigen med svenskerne i 1643-45 var der stor militær indkvartering på Falster. Der blev bygget skanser og holdt vagt, fordi man frygtede en svensk invasion fra søsiden. Under den næste svenskekrig 1657-60 foretog den svenske hær den berømte overgang over isen fra Langeland til Lolland i februar 1657, og kom få dage efter til Falster.

Svenskerne drog dog hurtigt videre mod København, men der var fortsat en betydelig indkvartering af danske soldater på Falster. I 1658 vendte den svenske hær tilbage og besatte Falster, hvilket førte til omfattende plyndringer, og mange gårde blev helt ødelagt. Men uanset om det var danske eller svenske soldater, der opholdt sig i stort tal på øen, betød deres forplejning, at der efter krigen, ikke var levnet hverken korn, kvæg eller vildt på Falster.

Nykøbing Slots Jordebog 1661 anfører følgende 10 gårdmænd på Bøtø: Morten Dirichsen, Claus Dirichsen, Erich Nielsen, Lambert Cornelius, Tønnes Hansen, Hans Friis, Johan Lambertsen, Michel Rasmussen, Højigbert Folquarsen, Thyege Christophersen.

Børn og børnebørn af de 10 fæstere nævnt i 1610 boede stadig på Bøtø, da Frederik III's dronning, Sofie Amalie, som havde Nykøbing Slot og Falster som livgeding i årene 1670-85, omkring 1680 besluttede at nedlægge de 10 gårde og samle driften i to store mejerigårde, "hollænderier" med hver 80 køer. Bønderne på Sydfalster skulle yde hoveri til disse gårde, men projektet blev ingen succes, og efter dronningens død i 1685 blev den tidligere ordning med 10 fæstegårde på Bøtø genindført.

Den enevældige konge var venligt stemt over for at give bønderne på Bøtø mulighed for en god ny start. Det blev besluttet, at hoveriet ved hollænderierne skulle afskaffes 1. maj 1686, og Rentekammeret skrev i foråret 1686 til amtsskriveren i Nykøbing, at han skulle sørge for, at tømmeret fra hollænderiernes bygninger blev brugt til straks at genopbygge 5 gårde på Bøtø, ligesom der kunne fældes det nødvendige tømmer i skovene til genopbygning af yderligere 5 gårde i løbet af sommeren 1686. De mange køer fra hollænderiet skulle fordeles til gårdmændene efter behov, også på det øvrige Sydfalster, og bønderne på Bøtø skulle igen have ret til at drive "syltegræsning," altså græsning på arealer, der blev oversvømmet af saltvand, for det var de eksperter i. Desuden skulle de som deres forgængere have ret til frit at fiske i Østersøen.

Disse fordelagtige vilkår gjorde det ikke meget lettere at få bønderne etableret på gårdene igen, og det førte til, at den lokale ridefoged og amtsskriver Hans Ravn i Nykøbing overtog hver 2 gårde. I 1691 fik Jan Allertsen og Claus Adriansen fæstebrev på den ene af Hans Ravns gårde, medens Tyge Laursen, Adrian Olsen, Peter Jansen, Jeppe Rasmussen og Tønnes Nielsen i fællesskab fæstede hospitalsforstanderens gård på Bøtø.

Det viste sig dog fortsat vanskeligt at opretholde gårdene på Bøtø, måske på grund af den afsides beliggenhed med vanskelig adgang samt risiko for oversvømmelse. I 1695 skrev sognepræst Oluf Lundt i Væggerløse et langt brev til Kongen, hvor han redegjorde for historien og de vanskelige forhold, der havde ført til, at der kun var 4 gårdmænd tilbage på Bøtø: Peder Hollænder, Tyge Hollænder, Jan Allertsen med sin søn samt Claus Adriansen. Præstens ærinde

med brevet var, at Bøtøs tilstand medførte, at han ikke modtog tiende i det forventede omfang, samt at der manglede mandskab til Rigets forsvar, hvilket på dette tidspunkt efter svenskekrigene var alvorligt nok.

I 1719 er beboerne på Bøtø anført i KrigsJORdebog over det Falsterske Rytterdistrikt (Nykøbing Falster Amt).

Gårdmændene er: Casper Ernst Müller, Magister Jessen, Niels Jensen, Michel Mogensen, Allert Jaensen, Rasmus Nielsen, Jørgen Jeppesen, Laurs Rasmussen. Som husmænd anføres: Niels Mortensen, Troels Nielsen, Niels Mortensen,

Kilder:

Lolland-Falsters Historiske Selskabs Årbog, årgang 1913, side 69-83

Nykøbing Slots Jordebog 1661, side 118

Nykøbing Falster Amt. KrigsJORdebog over det Falsterske Rytterdistrikt 1719, side 22